

Když přišel někdo cizí do domu starosty Chong-Laua, spatřil tam dívku sedící obvykle proti dveřím na kameni u stáje a spřádající konopná vlákna. Ať předla nebo tkala, žala trávu pro koně, štipala dříví nebo nosila od pramene vodu, vždy měla hlavu sklopenou a v tváři nevýslovný smutek. Každý si mohl pomyslit: Chong-Lau je starosta, je bohatý, má spoustu polí, peněz, nejvíce opia z celé vsi. Jeho dcera by tedy vůbec neměla vědět, co je smutek. Teprve později poznal, že to není Chong-Lauova dcera, ale žena jeho syna A-Sua.

My přišla do Chong-Lauova domu jako snacha už dávno. Ani ona, ani kdo jiný si nepamatoval kdy. Ale chudí lidé v Hong-ngai si stále ještě vyprávějí, jak se My dostala do starostova domu.

Její otec kdysi neměl dost peněz, aby se mohl oženit. Přišel si tedy vypůjčit ke starostovi, ještě Chong-Lauovu otci. Každý rok mu za to odevzdával sklizeň z jednoho kukuřičného pole. Manželé již zestárli, ale celý dluh ještě nesplatili. Žena zemřela a dluh stále nebyl splacen. My již dospěla, byla prvorozená. Tehdy přišel Chong-Lau za jejím otcem:

„Dej mi dceru za snachu a smažeme zbytek dluhu.“

Stařík se zamyslel, kolik mu musí každoročně dávat kukuřice; bylo mu jí líto, ale dceru měl rád. Ještě se nerozhodl, když My řekla:

„Umím pracovat na poli, umím pěstovat kukuřici, můžeme splatit tvůj dluh, tatínku. Neprodávej mě tomu boháči!“

Nadešel Tet a přinesl veselí, chlapci a dívky hráli míčové hry, hráli na vlašťovky, celé noci byli venku. V domech, kde měli dceru, nemohli rodiče spát pro štěkot psů. Celou noc tam mladíci zpívali a hráli na flétny. Také u domku, kde bydlela My, postával za stěnou její komůrky mládenec. Jedné noci uslyšela tukaní na stěnu. Natáhla ruku a setkala se s dvěma prsty prostrčenými škvírou; na jednom ucítila prsten. Právě takový nosil její milý. Odsunula závoru. Ruka se protáhla dovnitř a táhla My ven. Sotva byla venku, uchopilo ji několik lidí, ucpali jí ústa, zavázali oči a odnášeli pryč.

Teprve ráno My poznala, že je v Chong-Lauově domě. Zavřeli ji do jedné místnosti. Za stěnou slyšela hudbu a tanec na počest ducha domu.

V tu dobu přišel A-Su k jejímu otci a řekl: „Uctivé pozdravení, otče. Unesl jsem ti dceru a učinil ji svou ženou. Obětoval jsem duchu našeho domu, abych mu to oznámil,

a teď to přicházím říci tobě. Otec řekl, že jsi už peníze dostal.“

A odešel. Stařík si vzpomněl na nedávná Chong-Lauova slova: Dej mi dceru a dluh bude smazán. Takže to měli už dávno promyšlené, když se teď zmocnili jeho dcery místo dluhu. Nedá se už nic dělat.

Řadu měsíců My noc co noc proplakala. Jednoho dne utekla domů, oči červené. Když spatřila otce, vrhla se na zem a propukla v pláč. Otec se také rozplakal, domyslel si, co se děje v dceřině srdci. Nakonec řekl:

„Přišla ses se mnou rozloučit, než si vezmeš život, vid? Jestli umřeš, budu muset zase splácet dluh. A nebude nikoho, kdo by mi pomáhal při sklizni — takže já dluh nikdy nesplatím. Co si počnu? To nejde, dítě!“

My si zakryla uplakaný obličej. Odhodila pět listů jedovaté rostliny ngon, které si vyhledala v lese a jež ukrývala za halenkou. Zavrhla myšlenku na smrt. Kdyby zemřela, byl by na tom otec hůř než kdy jindy. Vrátila se k muži.

Plynuly roky. Otec zemřel, ale My už nepomyslela na to sníst v sebevražedném úmyslu listy ngonu. Zvykla si. Připadala si jako buvol nebo kůň, který přešel ze stáje jednoho hospodáře do stáje druhého a už neumí nic než jít na pastvu a do práce. Svěsila hlavu a její myš-

lenky se točily jen kolem stále stejných prací, opakujících se podle měsíců a ročních období. Skončí Tet, na horských polích se začne sekát mák, uprostřed roku se pere a pak souká juta, potom přijde čas olamování kukuřičných palic. Ať sbírala klestí nebo vylupovala kukuřici, stále přidržovala pod paží chomáč juty a předla. Celý rok stejně. Kůň nebo buvol přece jen nepracuje pořád, v noci se zastaví, může se podrbat a žvýkat trávu. Ženy a dívky v tomto domě pracují ve dne v noci.

My byla den ode dne mlčenlivější, spěchala sem a tam jako želva chovaná v koutě domu. V šeré komůrce, kde spala, sloužil za okno jediný čtvercový otvor jako dlaň. Kdykoli se jím podívala ven, viděla jen matné světlo, ale nemohla rozeznat, zda to je měsíc nebo už svítání. Někdy jí napadlo, že by v té díře měla zůstala sedět, dokud nezemře.

Rýžová a kukuřičná pole na horách byla sklizena. Děti chodily na červené tykve, dováděly a pálily slaměné hlídačské budky na polích, aby se zahřály. V Hong-ngai se Tet slaví, když skončí žně, bez ohledu na den nebo měsíc. To proto, aby byl čas zakládat nová horská pole, jakmile spadne první jarní déšť. Oslavy Tetu jsou tedy v době, kdy studený vítr fíčí do uschlé žluté trávy, kdy je největší zima.

Ve vesnicích červených Meo sušili lidé barevné sukně, rozložené jako pestří motýli po skalách. Makové květy, které se rozpukly bíle, zrůžověly, pak znachověly a nakonec dostaly temně fialový nádech. Děti honily na dvořech před domy káču a vesele výskaly. Odkudsi z vrcholků hor se tu silněji, tu slaběji ozývala flétna. Někdo zval hrou přátele k zábavě. My se zaposlouchala do melodie, jež zněla toužebně, naléhavě a bolestně, a vzpomněla si na slova písně:

*Každý už má chlapce nebo dívku
a chodí pracovat na pole.
Já nemám dosud nikoho,
já hledám lásku svou.*

Někde v dálce štěkal pes. Nastaly zneklidňující jarní noci.

Na každém konci vesnice bylo rovné prostranství, vyhrazené zábavám ve dnech Tetu. Chlapci, děvčata a malé děti se tu scházeli, aby si hráli s míčem, honili káču, hráli na flétny nebo khen a tančili.

Chong-Lauova rodina dojedla novoroční jídlo na počest duchů domu, kouzelník přitom skákal a natřásal se za zvuku gongů a bubnů, všichni se rozsadili kolem ohniště a začali pít. Na Tet se My také mohla napít kořalky. Ne-

přítomně hleděla na zpívající lidi, ale její srdce bylo někde v minulosti. Z dalekého konce vsi k ní doléhal zvuk flétny svolávající přátele. Byly doby, kdy také ona velmi pěkně hrála na flétnu. Sedávala u ohniště, popíjela kořalku a hrála. Nebo umně svinula list ke rtům a hrála na něj stejně pěkně jako na bambusovou flétnu. Lidé bývali okouzleni.

Kdy slavnost skončila, kdy se ostatní rozešli domů nebo za jinou zábavou, My vůbec nepostřehla. Zůstala sedět dál a teprve po dlouhé chvíli vstala a šla do své komůrky. A-Su jí nedovoloval slavit Tet s ostatními. Ani jí to nemrzelo. Posadila se na postel a dívala se na malé čtvercové okénko propouštějící matné měsíční světlo. Ale tu pocítila, jak se jí srdce zaplnilo radostí, štěstím. Byla stále mladá. Toužila jít ven. Kolik žen má muže, a přece chodí slavit Tet. Tím spíše A-Su a My, kteří k sobě nic necítí a přesto musí žít spolu! Kdyby teď měla v ruce jedovatý lístek ngonu, snědla by jej okamžitě, aby umřela a nebyla už smutná a nevzpomínala. Vzpomínky přinášejí jen slzy. A venku se nesla melodie flétny volající zamilované.

*Hodíš-li míč, nechytanu jej,
nemám tě ráda, míč spadl...*

(126)

A-Su se chystal jít za zábavou. Převlékl se do nových šatů, k tomu si na krk navlékl dva stříbrné kruhy a kolem hlavy si uvázal bílý šátek. Často nebyl doma několik dní a nocí. Slídl za dívkami, aby si z nich udělal své ženy. My nikdy nic neříkala. Mlčela i tentokrát. Šla do kouta, vzala nádobu s tukem, ukrojila kousek a hodila do misky, aby bylo světlo. V hlavě měla melodii flétny. Chtěla jít ven. Stočila si vlasy, oblékla barevnou sukni, která visela na stěně. A-Su se k ní udiveně obrátil. Rozhlédl se kolem sebe. My si ještě vytáhla halenku. Zeptal se jí:

„Ty chceš jít ven?“

My neodpověděla. A-Su se už na nic neptal. Udělal krok, chytil ji, vzal opasek a svázal jí ruce. Přinesl si celý košík jutových provazů a přivázal stojící My ke sloupu domu. Vlasy, které jí rozpustil, obtočil kolem sloupu, takže My nemohla ani pohnout hlavou. Potom se opásal zelenou šerpou, zhasil lampičku, vyšel a zavřel dveře.

My stála ve tmě mlčky. Jako by nevnímala, že je připoutaná. Ještě trochu rozpálená kořalkou slyšela neustále lákající zvuk flétny...

*Nemám tě ráda, míč spadl.
Chytím míč tobo, koho miluji...*

(127)

Ucítila bolest v rukou a nohou a nemohla se pohnout. Zvuk flétny už neslyšela. Slyšela jen koně, jak kopl do přepážky. Potom už stál kůň klidně, drbal si nohu a žvýkal trávu. My si pomyslela, že je na tom hůř než ten kůň.

V dálce zaštěkal pes. Jistě už bylo pozdě. V takovou chvíli chlapi přicházejí ke stěně, dávají znamení a lákají dívky, aby odsunuly přepážku a vyšly do lesa. My opět zneklidněla.

Musela stát připoutaná celou noc. Chvillemi vnímala ostrou bolest od provazů, chvillemi se ztrácela ve vzpomínkách. Pach kořalky. Zvuk flétny. Vzdálený štěkot psa. My ztrácela a nabývala vědomí. Až do svítání. Nevěděla, kdy se rozednilo.

Zvolna se probírala k plnému vědomí. Šeré ráno v prostorném dřevěném domě. Stěny vedle také mlčely. Nebylo slyšet praskot ohně, na němž se vařilo pro prasata. Ani jediný zvuk. Nevěděla, zda jsou v sousedních světnicích ženy A-Suových bratrů. Šly slavit, nebo jsou také přivázané? Nevěděla. Ženy provdané v Hong-ngai do bohatých domů směly chodit jen za ocasem mužova koně. Tu si My vzpomněla, co slyšela lidi často vypravovat: V Chong-Lauově domě nechal kdysi muž ženu spoutanou tři dny. Když se na ni přišel podívat, byla mrtvá. Vzpomínka na tuto příhodu My

poděsila. Škubla sebou, aby poznala, jestli žije, nebo už je mrtvá. Zápěstí, hlava, lýtka, která byla provazem spoutaná, ostře zabořila.

Venku se ozvaly vzrušené hlasy a vzápětí vešla do domu početná skupina lidí. Starosta Chong-Lau seskočil s koně a poručil čeledínovi, aby ho dovedl do stáje. Podle zvuků nesli prase nebo spoutaného člověka; s žuchnutím dopadl na zem a ztěžka dýchal.

A-Su vešel do světnice. Halenu měl na rameni roztrženou. Krví prosáklý bílý šátek se mu svezl do čela. A-Su se svalil na postel, ani nepohlédl na My připoutanou ke sloupu. V příštím okamžiku vstoupil Chong-Lau, za starostou houf jeho zástupců, starostů osad a sluhů, kteří s ním obvykle chodili, jedli, pili kořalku a kouřili jeho opium. Teprve teď si všimli My. Ale nikdo jí nevěnoval pozornost, shlukli se kolem A-Suovy postele. Chong-Lau stále ještě držel v ruce bič. My zavřela oči, neodvažovala se dívat. Jen slyšela, jak tchán volá na někoho venku. Pootevřela oči a viděla vcházet starší snachu. Nebyla ještě stará, ale záda se jí shrbila, protože celá léta nosila příliš těžká břemena. Přistoupila a odvázala My. Sotva provazy pod lýtky povolily, sesula se My na zem. Švagrová jí pošeptala do ucha: „My! Jdi svému muži natrhat bylinky!“

My potlačila bolest, vstala. Ale nemohla pohnout nohama, musela se opřít o švagrovou. Tak spolu vyšly ven. Když vcházely do lesa, My opět uslyšela švagrovou mluvit. Dověděla se, jak A-Su přišel k zranění na hlavě.

Uprostřed noci šel A-Su k místu, kde zněla flétna a khen. Sešlo se tam mnoho chlapců ze vsi i z jiných vesnic; celý den honili káču a hráli na flétnu. Když se setmělo, pili po domech a ještě se jim nechtělo domů. Když přišel A-Su, zábava v domě už skončila, protože rodiče a domácí lidé šli spat. Vycházející hosté se s přicházejícími shlukovali v uličce před domem. A-Su stál opodál a zuřil. Domluvil se s jinou partou, vyhrožoval hloučku chlapců kolem domu, kteří jeho skupině bránili ve vstupu. A-Suova tlupa házela kamení na stěnu. Otec vyšel ven a vynadal jim. Házeli dál. Stařec se už neodvážil vyjít, vykročil mezi dveře a dvakrát vystřelil z pušky. Tím hlouček zahnal. Ale chlapci domů nešli. Rozešli se po domech svých známých, aby vyčkali rána a zase se vrátili na volné prostranství pokračovat v míčové hře.

A-Suova tlupa se nevzdala. Když brzy ráno vyšla druhá parta na konec uličky, rozhodli se vyvolat bitku. A-Su šel vpředu, na krku měl stříbrný kruh s červenými a modrými třásněmi,

jaký smí nosit jen starostův syn. Vyzývavě vykročil. Druhá parta se shlukla, ozvaly se výkřiky: „Už včera si začínali!“

„A-Phu, rozbij mu hubu!“
Veliký mladík rychle vyběhl, rozmáchl se a hodil po A-Suovi velkou káču. Zasáhla ho přímo do obličeje. A-Su sotva stačil zvednout ruce, když A-Phu přiskočil, chytil ho za krk na krku a táhl mu hlavu dolů k zemi a bil hlava nehlava. Tak se obě skupiny pustily do sebe. Vesničané slyšeli křik a přiběhli. Chlapci z cizích vesnic se rozprchli do lesa. Několik lidí se pustilo za A-Phuem. Chytili ho a spoutali na ruku i nohou. V tu chvíli přišel starosta Chong-Lau. Navlékli A-Phua na tyč, odnesli ho do starostova domu a hodili na zem.

Když se My vrátila s bylinkami, bylo v domě ještě víc lidí. Na dvoře byli k broskvoni přivázaní cizí koně. My vešla zadními dveřmi, koutkem oka zahlédla v koutě klečícího člověka a domyslila si, že je to A-Phu.

Před starostovým domem zaznívalo dlouhé víření jednostranného bubnu z medvědí kůže. V celém okolí Hong-ngai znali tento buben, oznamující, že v domě starosty Chong-Laua bude soud. Vesniční hodnostáři, představenstvo, vykonavatelé, zástupci a starostové osad si nasadili klobouky nebo uvázali šátky, vzali

hůl nebo vsedli na koně a zamířili k soudu a hostině.

V domě bylo rozestaveno pět podnosů s opiovým náčiním. Okno bylo modré opiovým kouřem, valícím se jako z kuchyně. Přišli i všichni představení ze sousední A-Phuovy vesnice. Mládež z té vesnice musela sedět se zkříženými rukama vedle A-Phua, protože byla předvolána svědčit, ale hodnostáři leželi natažení vedle podnosu s náčiním na kouření opia. Od poledne celou noc až do rána několik desítek lidí kouřilo. Prim měl starosta Chong-Lau. Vykouřil pět dýmek. Pak kouřili po řadě jeden po druhém, až došlo na posly, kteří svolávali lidi k soudu. Jenom ženy sedící ve světnici i venku a A-Phu klečící v koutě nedostali. Když skončili, Chong-Lau vstal, přehrнул si pramen vlasů zezadu přes vyholené temeno a zvolal chraplavě:

„A-Phu, sem pojď!“

A-Phu poklekl uprostřed místnosti. V tu chvíli se chlapci z okolních vesnic chytili za ruce, několikrát se hluboce poklonili Chong-Lauovi, obrátili se a začali bít A-Phua. Klečící A-Phu držel tiše jako kamenná socha. Po každém kole kouření si A-Phu musel kleknout doprostřed a zas ho bili. A-Phuův obličej pomalu otékal, ze rtů a koutků očí mu tekla

krev. Jedni bili, jiní se klaněli, další mluvili, nadávali, vyčítali. Pak zase bití, hovor, nadávky a zase kouření. Voňavý opiový kouř se valil oknem. Chong-Lau opět zvedl hlavu, pohladil si vlasy, zavolal A-Phua... Tak to šlo stále až do večera, celou noc. Čím víc kouřili, tím byli čilejší, tím více bili a nadávali.

My také bděla celou noc, seděla a potírala bylinkami manželovy rány. Celé A-Suovo tělo bylo temně fialové. Chvillemi únava My zmáhala, místa, kde byla připoutána, ji bolela, hlava jí klesala, usínala. A-Su ji však okamžitě kopl do obličeje. My se probrala, vzala bylinky a potírala jimi manželova záda. Vedle stále hlučeli a kouřili, bylo slyšet nářek, hlasy, dopadající rány.

Druhého dne ráno soud skončil. Starostové osad postavili na oheň měděný kotlík, přinesli nádoby na vaření vody a svařili ještě lang opia, aby měli co kouřit ve dne. Starosta Chong-Lau otevřel truhlu, vytáhl sto blýskavých stříbrňáků, rozložil je po víku truhly a řekl:

„A-Phu, tys udeřil člověka, a tak tě vesnice odsuzuje zaplatit tomu, koho jsi bil, dvacet dongů; zaplatit mým zástupcům pět dongů, každému starostovi osady dva dongy; všem poslům, kteří svolávali hodnostáře k soudu,

za výkon služby po pěti hao. Nahradíš výdaje za opium vykroužené od věceříška do dneška. Zaplatíš dvacetikilové prase, které bude za okamžik zapáchnuto, aby se hodnostáři posilili. A-Phu, tys bil hodnostářova syna. Zasluhuješ tedy, aby tě vesnice odsoudila k smrti. Ale vesnice ti odpouští. Budeš žít, abys zaplatil. Celkem pokuta, peníze za opium a za prase, dělá sto stříbrných. Jestli je nemáš, půjčím ti je, ale ty u mne budeš sloužit, dokud nezaplatíš. Až budeš moci dluh splatit, pustím tě. Dokud ne, musíš u mne dělat jako buvol nebo kůň. Tak to bude po celý tvůj život, život tvých dětí a vnuků, dokud mi nebude dluh splacen. A-Phu! Pojď sem a vezmi si peníze, které ti půjčuji.“

A-Phu se po zpuchlých kolenou přivlekl a počítal peníze na truhle, zatímco Chong-Lau pálll voňavé tyčinky a mumlal modlitbu k duchu, aby si zapamatoval dlužníkovu tvář. Chong-Lau skončil, A-Phu dopočítal peníze a položil je na vřko. Chong-Lau zas peníze nasypal zpátky do truhly. Na dvoře kvičelo prase, které A-Phu právě koupil k pochoštění vesnice. Od chvíle, kdy přepočítal peníze, nemusel už klečet a nebyl bit. Vzal nůž, nejistě vykročil na bolavých nohou a s několika chlapci vyšel, aby zabil prase

(134)

a uhostil vesnici. V domě se dál kouřilo opium. Od té doby musel A-Phu sloužit Chong-Lanovi. Pálll les, oral, okopával, lovil dívky, býky, lčil pasí na tygry, pásl dobytek, po celý rok byl venku, v lese. Zeslil. Práce i lov pro něj byla hračka. Nikdy se už neměl co dělat. Sousední vesnice. Také tam už neměl co dělat. Stejně z té vesnice nepocházel. A-Phuovi rodiče žili v Hang-bla. Před lety tam vypukly neštovice. Hodně dětí a dokonce i dospělých zemřelo. A-Phuovi sourozenci zemřeli, rodiče také. Zůstal jediný A-Phu. Vesnice vymírala, trpěla hladem. Lidé ve vsi chytili A-Phua a odnesli do vesnice lidu Thai v rovině. A-Phuovi bylo teprve deset let, ale byl odvážný a tvrdohlavý. Nechtěl zůstat v rovině. Utekl do hor a zabloudil do Hong-gaie. Dával se najímat na práci v domech, na každou sezónu jinde. Brzo vyzpěl, uměl ukovat radlici, motyku, výborně oral, byl odvážný lovec divokých buvolů. Byl silný, běhal rychle jako kůň, mnoha dívkám ve vsi se líbil, mnohá si říkála: „Dostat A-Phua je jako mít doma dobrého buvola. Zanedlouho bychom zbohatli.“ Ale zůstalo jen při slovech. Ani kořalka není silnější než zákon vesnice. A pokud jde o svatební obyčej, A-Phu neměl ani rodiče, ani pole, ani peníze, a proto se nemohl ženit. Ale byl v letech, kdy

(135)

se chodí po zábavách. Přišel Tet, a třebaže A-Phu neměl nové šaty jako mnozí jiní mládenci, vzal s kamarády flétnu, khen, míč, vlačstovky a šli se poohlédnout po děvčatech v okolních vesnicích.

Tak také došlo k bitce v Hong-ngai.

Tenkrát nastal v lese hlad. Tygři a medvědi vycházeli do polí, ničili je, odvlékali dobytek a koně. V Chong-Lauově domě bylo vždy ve stáji plno koní, u vrat uvázaných buvolů a krav, kolem domu kozy, psi a prasata. Denně je vyháněli na pastvu, ale když nastal v lese hlad, A-Phu musel zůstat u zvířat a hlídat je. Bydlel celé měsíce v chýšce. Na noc stádo sehnal dohromady a zvířata ležela a spala kolem jeho příbytku.

Několik dní se A-Phu místo hlídání věnoval chytání dikobrazů a nepočítal dobytek. Když vešel do lesa, spatřil tygří stopy. Sedl na koně a rychle sháněl dobytek dohromady, aby ho spočítal. Zjistil, že jeden buvol chybí, a počítal znovu. Skutečně jeden kus chyběl. Spěchal do lesa, sledoval tygří stopu a pod zakrslou sosnou našel roztrhaného buvola. A-Phu sebral kusy masa rozházené kolem, naložil si zbytek buvola na záda a vrátil se domů. Myslel si: „Je to

obrovský tygr, je tu ještě kolem jeho pach. Dojdu si pro pušku a tak nebo tak ho dostanu.“

Shodil z ramen půlku buvola pod broskvoň před vchodem. Chong-Lau vyšel a ptal se:

„Kolik se jich ztratilo?“

A-Phu klidně odpověděl:
„Jeden. Přišel jsem si pro pušku a zastřelím velikého tygra.“

Chong-Lau ho umlčel pohybem ruky a řekl:

„Ty lupiči, ukradl jsi mi buvola. Doma zůstaneš. A-Sue, vezmi pušku a přines tygra!“

Pak se Chong-Lau obrátil k A-Phuovi:

„Přines sem kůl a klubko rákosových provazů. Přivážu tě a zůstaneš u kůlu tak dlouho, dokud se synovi nepodaří tygra ulovit. Vypušt tu třeba duši.“

A-Phu odporoval:

„Dovolte, abych šel zastřelit tygra a odčinil tak své provinění. Dostanete za něj víc peněz, než jakou cenu má ten buvol.“

Chong-Lau zařval:

„Přines kůl a provazy!“

Co měl dělat? Jako buvol, kterému provlékli nozdrami kruh, mlčky šel, přinesl na rameni dřevěný kůl, pak vzal na polici v kuchyni klubko provazů. Vlastníma rukama zapustil kůl vedle sloupu. Potom ho Chong-Lau přistrčil ke kůlu, zkroutil mu kolem něho ruce

a s pomocí synů, kteří se kolem shlukli, omotal A-Phua provazy od nohou k ramenům, jen krkem a hlavou mohl hýbat. Ženy v domě chodily se sklopenými hlavami. Nikdo se neodvážil zeptat, nikdo nezvedl oči.

Přišla noc, A-Phu sklonil hlavu a překousal dva provazy. Podařilo se mu tak povolit provaz u jedné paže. Ale právě se rozednilo. Druhého dne mu Chong-Lau přidal kolem krku smyčku. A-Phu už nemohl hlavou ani pohnout.

Několik dní pronásledovali tygra a nedařilo se ho chytit. Těch několik dní stál A-Phu připoutaný v koutě bez jídla a pití. Opodál hořel oheň pod kotlem s kukuřicí. Dvakrát za den se jedlo, lidé vycházeli a přicházeli, hlučně jedli. A-Phu stál se zavřenýma očima.

Zimní noci jsou vysoko v horách dlouhé a smutné. Nebýt hřejivého ohně, My by umřela. Několikrát za noc vstávala, rozfoukávala oheň, hřála si ruce a záda.

Když za ranního kuropění ostatní ženy vstávaly a přicházely k ohništi, My tam už seděla drabnou chvíli. Každou noc, když slyšel foukání do ohně, A-Phu otvíral oči. Když oheň vzplanul a My se podívala, spatřila A-Phuovy pozorné oči a poznala, že ještě žije. Tak tomu bylo po několik nocí. A-Phu stále žil. My tiše foukala do ohně, hřála si ruce. Někdy ji A-Su

udeřil, až u ohniště upadla, ale příští noc přicházela zas.

Bylo pozdě. Dům klidně spal, My vstala a rozfoukávala oheň. Když jasně zaplápolal, A-Phuovy oči se otevřely a proud slzí se mu zaleskl na tváři. My to viděla, vzpomněla si na loňskou noc, kdy ji A-Su přivázal a ona také stála připoutaná a plakala. Slzy jí stékaly kolem úst, na krk, a nemohla je setřít! Bože, oni dokáží přivázat člověka a nechat ho umřít! Stejně přivázali mne a byli by mě nechali umřít, jako předtím přivázali a nechali umřít jinou ženu. Jsou zlí. Příští noc tenhle asi umře. Umře bolestí, hladem, zimou, určitě umře. Já jsem jen žena, mne unesli a představili duchu svého domu, a tak už mi nezbývá než čekat na smrt. Proč má ale umřít A-Phu?

Oheň pohasl. My ho nerozfoukávala ani nevstávala. Přemýšlela o sobě. Co se asi stane, až se A-Phuovi podaří uprchnout? Chong-Lauova rodina řekne, že ona ho rozvázala, přivážou ji místo něho a zemře ona. Nepocítila však strach.

Když se ve světnici setmělo, My potichounku přistoupila ke kůlu, vytáhla nožik a přerázla uzal. A-Phu zhluboka dýchal, nevěděl, jestli se mu to zdá nebo ne. Když postupně uvolnila všechny provazy na A-Phuově těle, ztratila

My odvahu. Zašeptala jen „Uteč...“ a hrdlo se jí stáhlo. A-Phu se zhroutil, nemohl udělat krok. Ale před hrozbou smrti, která mohla přijít každou chvíli, se zvedl a dal se na útěk.

My chvíli tiše stála ve tmě.

Pak také rychle vyběhla. Byla hustá tma. Ale utíkala. Dohnala A-Phua v polovině svahu. Řekla, prudce dýchajíc v ledovém větru:

„A-Phu, vezmi mě s sebou!“

Než stačil promluvit, dodala:

„Tady bych umřela.“

A-Phu najednou pochopil utrpení a strach té manželkou opovrhované ženy, která ho právě zachránila. Řekl: „Pojď!“

Oba se mlčky pustili dolů po svahu.

Šli déle než měsíc. Šli po úbočí hor, před jejich zraky se střídaly rozhozené domky, rýžoviště, červená půda, bílé potoky, ale celou dobu se jim vyhýbali. Od Hong-ngaie sestoupili do oblasti rýžovišť lidu Thai v Muong-quai, od Nam-cat do Chong chia, odtud se zas přes svahy Lung-chung-phung vrátili k řece Da mezi okresy Phu-yen a Mai-son, v místech, kde přecházely spojovací cesty z vnějšího osvobozeného území do partyzánské oblasti obývané národy Thai, Man a Meo na druhé straně řeky. Přišli do odlehlých vesnic červených Meo oblasti Phieng-sa. Byli už daleko, starosta je už

nemohl pronásledovat. Déle než měsíc jedli divokou zeleninu, hlízy cu nau a choroše. Do Phieng-sa dorazili, právě když skončila doba dešťů.

V Phieng-sa nikdo nevěděl, že A-Phu pracoval jako dlužník v domě starosty Chong-Laua, nikdo nevěděl, že My byla dána Chong-Lauovi za snachu místo dluhu. Pokládali je za manžele početné rodiny vystěhovalců z druhé strany svahu Lung-chung-phung, kde jsou neúrodná pole a hodně hladových krků. Tihle si šli hledat obživu jinam. A oni sami se pokládali za manžele. Opravdu se jimi stali, když šli přes lesy a hory. Od těch dnů My teprve poznala, co je to mít manžela, být ženou. Přesto si někdy vzpomněla na ducha Chong-Lauova domu, který ví, že je A-Suova žena. Ale brzo se ho přestala bát. Jako by na všechno zapomněla. V Phieng-sa jim všichni říkali manželé A-Phuovi.

A-Phu postavil domek o samotě na kopci porostlém vysokou trávou. Za jasných dnů odtud bylo vidět řeku a rovinu Ban-pe s rýžovišti rozloženými do vějíře. Nebydleli tam dlouho, když jednou uviděli dole v Ban-pe skvrnu červenou jako termití hnízdo. A-Phu nevěděl, co to je, šel se do vesnice zeptat, a když se vrátil, řekl ženě:

„V Ban-pe se usadili Francouzi, kopou základy vojenského tábora. To je ta červená půda, kterou vidíme.“

Pro A-Phua byli Francouzi něco jako „hosté“*, kteří přicházeli do Vanu prodávat sůl, látky, jehly a nitě (slyšel jen o tom, sám tam nikdy nebyl), kteří obchodují a do ničeho se nepletou. A tak se o ně už nestaral. Ban-pe a řeku bylo někdy vidět, ale nikoho nenapadlo tam jít, protože by to trvalo moc dní a na to nebyl čas.

Hned jak přišli, vypůjčil si A-Phu ve vsi motyku a tesák, aby mohl něco dělat. Kdo má buvola, má jen polovinu práce. Oni ho neměli, dělali i za něj. Na kopci kolem domku vypálili trávu a zkopali kus země. Příští rok sklidili dostatek kukuřice na jídlo a ještě vysázeli konopí, aby měli na oblečení. My sedávala doma a tkala, neklopila hlavu jako v minulých letech, sledovala očima člunek, který zlehka prohazovala hbitýma rukama. V chlívků chovali dvě prasata. Domluvili se, že si postaví dřevěný domek, protože slaměná chýše na horách by v zimě nevydržela nápor větru, který někdy odnese dům i s lidmi. Odolá jen dřevěný dům. Každý den, když šel A-Phu do

* Označení pro čínské obchodníky

lesa na dříví, bral si sekeru, podřezal nějaký strom a řezal z nich sloupy, krovy a prkna. Dokázal jich přinést na rameni deset. Za tři roky by tak měli pěkný domek; mohli v něm prožít svůj život a pak ještě i jejich děti, dřevěný dům se stájí pod jednou střešou a s řadou broskvoní vpředu i vzadu. Před vchodem vysbírají kamení a udělají si tam velkou zahradu s dřevěným plotem kolem. V suchém období budou mít spoustu zeleniny, fazole jako koňské zuby a chutné ovoce. Na balvanech kolem domu se budou na slunci sušit sukně a halenky. Brzo po sklizni přijde Tet. S několika dalšími rodinami si vykrmí a porazí velké prase, budou pít kořalku, a tuk jim vystačí na svícení celý rok. Často si tak povídali, co pěkného je čeká.

Jednoho dne, když se A-Phu vracel z pole, uviděl před domem skupinu vojáků. Byli to příslušníci národnosti Thai a Francouzi. Obě prasata ležela svázaná přede dveřmi chlívků.

Překvapený A-Phu se zeptal:

„To jste přišli sníst má prasata?“

Vojáci se podívali na A-Phua a neřekli nic. A-Phu se zas ptal:

„To vás poslal starosta?“

Ukázali bradou na Francouze. Teprve teď si jich A-Phu pořádně všiml. Vzpomněl si na

„hosty“ prodávající ve Vanu sùl, látky, jehly a nitě a zeptal se:

„Koupíte má prasata?“

Voják přikývl: „Ano, velitel tvá prasata koupí. Doneseš mu je. Půjdeš s námi.“

Protože se bál pušek a také nechtěl přijít o prasata, nestačil se A-Phu najíst ani přivolat ženu. Šel a s třemi vojáky nesl prasata za hlídkou vracející se do údolí.

A-Phu byl pryč pět dní, deset dní, dvanáct dní, dva týdny a stále se nevracel. My vyšla na kraj pole, dívala se dolů k Ban-pe, na tu skvrnu červenou jako termití hnízdo. Oči se jí zalily slzami.

Pak jednoho dne přiběhl A-Phu domů, sotva popadáje dech. Černé kalhoty a halena byly v cárech. Vlasy měl kdovíproč ostříhané, přišel i o cop, který mu sahával až na ramena.

A-Phu vyprávěl a nadával:

„Jsou to čubčí synové, ti Francouzi. Odnesl jsem jim prasata a oni mě svázali a nechali dva dny ležet jako prase. Řekli, že živím funkcionáře. Povídám: Vůbec nevím, co to funkcionáři jsou, nemohu nikoho živit, protože od té doby, co tady žiji, jste přišli ke mně jen vy, a vy jste mi vzali má prasata. Pak mě strašně zbili. Takhle dlouhé vlasy jsem měl, jako rodiče, ale oni mi přitlačili hlavu dolů a celou ji ostříhali.“

Pak mě přinutili nosit kamení a vybírat žumpy. Kdyby mě ztloukli, že bych umíral bolestí, toho bych se tak nebál jako té práce. Čubčí synové! Myslel jsem jen na tebe a na dům. Bylo mi hrozně. Musel jsem utéci a nechat jim tam obě prasata.“

Od té doby, kdykoliv bylo jasno a díval se dolů k Ban-pe na francouzské postavení červené jako termití hnízdo, A-Phu se znovu vracel k své příhodě, rozpínal halenu, počítal jizvy, vyprávěl a nadával. Už se na Ban-pe nemohl podívat klidně. Pohled na ně ho znepokojoval. Odejít — to mu bylo líto pole a práce. Zůstat — znamenalo mít od rána do večera starost, že přijdou o majetek i o životy, ani nebudou vědět jak.

Jednoho dne A-Phuovi okopávali pole. Od domku, který zůstal prázdný, uslyšeli flétnu — byla to známá píseň:

*Vidím rýžoviště, nevidím však horské pole,
vidím dům, nevidím však lidi...*

Nějaký cizí člověk přišel k jejich domku. Měl černé přiléhavé šaty a dlouhé vlasy. Když viděl, že nikdo není doma, sáhl za halenu pro flétnu a začal hrát. Za chvíli se A-Phuovi vrátili z pole. A-Phu si myslel, že je to bílý Meo a přichází z hřebenu sousedních hor, aby výměnou získal sùl.

Uvítal ho, jak bylo zvykem vítat cizince, a pak se zeptal:

„Jedl jste? Pojezte s námi.“

Hospodář s hostem vešli do kuchyně, nabrali několik hrstí kukuřičné kaše a jedli ji s vařeným myším masem a zeleninou, kterou My právě přinesla z pole. Při jídle se dali do řeči:

„Odkud jdete?“

„Odtamtud.“

„Odkud — odtamtud?“

„Z partyzánského kraje.“

A-Phu prudce vstal, i s lžící polévky, kterou nestačil spolknout. Zavolal na ženu. A znovu se zeptal cizince:

„Vy jste funkcionář?“

„Ano, vládní funkcionář. Slyšel jsem, že vás Francouzi zavřeli. Přišel jsem vás navštívit.“

A-Phu zbledl. Sotva My, která jedla sama venku na dvoře, vešla do dveří, řekl jí:

„On je funkcionář!“

A hlasitě zaklel.

Cizinec zůstal klidný a dál držel misku s kukuřičnou kaší. A-Phu na něho zakoulel očima:

„Nenávidím tě!“

Cizinec se zasmál: „A pročpak?“

„V životě jsem žádného funkcionáře neviděl, ale Francouzi pořád tvrdili, že je živím. Bili mě, ostříhali mě, podívej se!“

(146)

Cizinec pohlédl A-Phuovi přímo do očí a řekl:

„Francouzi chtěli sníst tvá prasata a proto lhali. Funkcionář je člověk jako ty, A-Phu, jako lidé kdekoli ve Vietnamu. Stejně myslí, stejně cítí, pije vodu ze stejných řek, ničím se neliší od ostatních.“

Potom vzal cizinec A-Phuovu ruku a porovnal ji se svou:

„Máme stejné ruce i nohy, mluvíme stejným jazykem. Jsme bratři.“

Když slyšel ta slova, A-Phu se uklidnil. Začal přemýšlet. Mluví opravdu stejným jazykem jako já, má stejné vlasy jako já, jí jako já, má stejné ruce. Když ke mně přišel, přivolal nás flétnou domů, nevzal prase, nebil mě. Funkcionář není nepřítel. Tak je to. Francouzi lhali.

Jak tak přemýšlel, obrátil se A-Phu k ženě a šeptem s ní hovořil. Ten člověk neslyšel, co říkají, ale ze změněného výrazu obličejů a z gest uhodl, že se uklidnili. Pak viděl, jak A-Phu zase hltavě jí. Počkal, až skončí, a přátelsky se ho zeptal:

„Kolik dní tě Francouzi drželi? Jak to, že se ti podařilo utéci?“

A-Phu rozepjal halenu, aby bylo vidět jizvy, a vyprávěl, jak ho Francouzi bili, jak ho ostří-

(147)

hali, věznili a nutili vybírat žumpu... Jak vzpomínal na ženu, na dům. Jak přeskočil zátaras a utíkal...

Když skončil, zasmál se:

„Bili mě a říkali, že žívím funkcionáře. Vidím ale, že to jsou lidé jako my, tak proč se jich tolik bojí?“

Všichni tři se zasmáli. Od toho okamžiku byl funkcionář jako domácí člověk. A-Phu pochopil, že je to bratr, a také se tak na něho díval. Řekl: „My Meové nenávidíme lháře a nenažrance, máme rádi jen ty, kdo se chovají jako bratři stejného srdce. A ty máš takové srdce.“

Jestě toho odpoledne A-Phu zboural prasečí chlívek, vzal dřevo dovnitř a udělal z něho přepážku.

„Proč si nenecháš chlívek?“ zeptal se ho host.

„Francouzi mi prasata snědli. Už žádná nemám. Kdybych je choval, stejně mi je zase vezmou. Už je chovat nebudu.“

„A přece to jde.“

„Řekni, jak?“

„V Pu-nhungu má každá rodina dva domky. Jeden v lese, kde mají prasata, zásobu kukuřice, tykve, všechno. V domku ve vsi není nic. Když Francouzi přijdou, nemohou nic ukrást. Dokonce kukuřičná a batátová pole a zeleni-

nové zahrady si lidé zakládají daleko od vesnice. Francouzi je nenajdou, nemohou lidem škodit.“

A-Phu řekl ženě:

„Uděláme to jako lidé v Pu-nhungu. Budeme tu bydlet dál bez obav, že nás okradou.“

Hned druhý den A-Phu a funkcionář přenášeli do lesa dřevo, batáty, kukuřici, dřevěné nádoby na vodu. Postavili chýšku, prasečí chlívek, i ohniště na vaření kukuřice. Za tři dny bylo všechno hotovo. A-Phu byl spokojen, stál na kraji pole a ukazoval dolů do roviny Ban-pe:

„Jestli Francouzi vylezou sem na svah, půjdeme do lesa. Teď tam máme domek, nebudeme spát pod stromem jako jeleni nebo medvědi. Půjdeme a řekneme všem v oblasti Phieng-sa, aby si také udělali domy v lese jako my.“

„Mnoho jich to už udělalo.“

„Tys jim to poradil?“

Oba spali tu noc v lesní chýšce.

A-Phu se ptal na rodinu svého hosta a ten vyprávěl:

„Narodil jsem se dole v rovině; také tam přišli Francouzi, také takhle loupili, lidé museli všechno schovat. Zakládali partyzánské oddíly, aby chránili sebe a majetek. Protože ovládám partyzánský boj, vláda mi uložila, abych šel

na různá místa a získával lidi, aby se k nám přidávali.“

A-Phu se posadil, pevně ho uchopil za ruce: „Jsme si tak podobní, že můžeme být bratry.“

Potom vyprávěl svůj příběh zase on. Řekl také, proč sem oba utekli a jak se vzali. Funkcionář poslouchal a byl dojat. Byla už půlnoc a stále ještě nespali.

„Chápu tě a chtěl bych přísahou zpečetit naše bratrství.“

„Jak se jmenuješ?“ zeptal se A-Phu.

„A-Chau.“

„Teď už jsme bratři, ale ty, A-Chau, musíš jistě zase dál. Napiš mi lístek, až bude země svobodná, vezmu jej s sebou do roviny, abych tě podle něho našel.“

Po návratu domů chytil A-Phu kohouta a přinesl ho do světnice, aby připravil obřad sbratření podle místního obyčeje.

A-Chau pověsil na přepážku červenou vlaječku se zlatou hvězdou, kterou si šel brzo ráno vypůjčit k jedné partyzánské skupině u Phieng-sa. Doprostřed státní vlajky připevnil obrázek presidenta Ho Či Mina, vystřižený z cyklostylovaného letáku. A-Phu zapálil několik voňavých tyčinek. Jejich vůně hostovi z roviny připomněla, jak doma uctívali předky. Opustil už dávno pověry, byl komu-

nista, ale nyní se do těch dávných dob zase vrátil. Přišlo mu to k smíchu a současně se trochu stydl.

A-Phu se polohlasně pomodlil, potom sklonil hlavu a přísahal:

„Já, A-Phu, dovoluji si představit duchu domu svého bratra A-Chaua. Přisahám, že mu budu bratrem celý život, budeme k sobě dobří, teď i po dosažení nezávislosti; nikdy neřeknu Francouzům nic, co by mu uškodilo. Jestliže selžu, ať nebe a země zahubí mne, mou ženu, mé potomky a celý můj rod.“

A-Chau pozdvihl ruku k přísaze:

„Já, A-Chau, přísahám před státní vlajkou a obrazem presidenta Ho Či Mina, že budu A-Phuovi bratrem po celý život. Jestliže mu někdo ublíží, budeme společně bojovat proti nepříteli, bít Francouze, nikdy jeden druhého neopustíme. Poruším-li slovo, budu potrestán podle stranických řádů.“

Když skončili přísahu, A-Phu vzal nůž a podřízl kohouta. Krve bylo půl misky. Poklekl a polovinu jí vypil. A-Chau poklekl a vypil druhou polovinu. Neměl nutkání zvracet, nebylo mu to odporové. Od chvíle, kdy slyšel A-Phua přísahat s tváří plnou vážnosti a víry, a hlavně když pak sám přikročil k přísaze, že celý život bude A-Phuovi bratrem,

už se nestyděl a neměl strach z těch dávných zvyků. Cítil jen vřelou víru a upřímnost dvou lidí. Dopil krev s hlubokým dojetím.

My vyběhla z kuchyně. Ženám nepřísluší přísahat, ale od chvíle, kdy přísahu sledovala, kdy je slyšela oba přísahat, nevydržela už sedět sama. Vyběhla, poklekla před vlajkou, před obrázkem presidenta Ho Či Mina a zapálenými tyčinkami. Zakryla si obličej a plakala. A-Phu se také rozvzlykal, vzpomněl si na život v Chong-Lauově domě. Každý si vytrpěl své. Myslel na nepřátele — Francouze a vojáky — jak ho ostříhali, sebrali mu prasata, jak ho bili. A myslel na život bratrství a lásky s tímhle funkcionářem. Ten neplakal jako manželé A-Phuovi, ale srdce měl sevřené pohnutím. Láska k rodné zemi je v bratrství uzavřeném mezi prostými lidmi nejvyšší cit. Znal věrnost lidí Meo, kteří, když někoho milují, pak tedy z celého srdce. Pokaždé když ve svém životě revolucionáře zažil podobnou situaci, nemohl se ubránit dojetí. Občas myslíval na obtížnost práce, na nemoci, na následky prodělané malárie, na strážně tři let šplhání po svazích za lidmi Meo, na hrozbu smrti, kdyby ho nepřítel chytil, a ztrácel klid. Ale v takovýchto chvílích všechno bledlo a mizelo.

A-Chau řekl A-Phuově ženě:

„Až dosáhneme nezávislosti, přijďte se podívat do mého rodiště. Pak se každý bude moci zařídit podle svého: pěstovat rýži v rovině, obdělávat pole na horách nebo obchodovat. Všude bude klid, všude zavládne štěstí.“

Jak ho tak poslouchali, mysleli A-Phuovi na to, že budou mít dřevěný dům na travnatém kopci, kolem domu se bude popásat buvol a kůň, přede dveřmi porostou broskvoně. Tak o tom snili ode dne, kdy přišli do Phieng-sa.

Od té doby se A-Chau u A-Phuových vždy zastavil, když šel kolem. A-Phu se domluvil s třemi rodinami a založili bojovou skupinu. Uplynul rok, oblast Phieng-sa se stala partyzánským územím. Pokaždé když Francouzi vyšli ze svého postavení v Ban-pe loupit prasata, dobytek a kukuřici, lidé utekli ze vsi. Zůstávali jen partyzáni, skryli se a stříleli.

Každá rodina měla tajné pole a postavila si v lese chatrč. Jednoho dne vesnický výbor uspořádal slavnostní přísahu pro partyzánskou skupinu. Zúčastnili se jí vojáci a členové okresního výboru. Když shromáždění skončilo, hráli míčové hry a vlašťovky. Partyzánská skupina měla koně a pušky. Za slunečných dnů se mládež cvičila ve střelbě do listí stromů na vrcholcích hor.

A zas přišlo jaro do meoských vesnic na

vrcholech vysokých hor. O Tetu nezněly v partyzánském území bubny a gongy jako jiná léta. Kdyby nepřátelé věděli, že Meové na horách slaví Tet, přišli by loupit. Ale jako každý rok bičovaly poryvy větru na rozlehlých travnatých kopcích dozlatova vyschlou krajinu. Když byla pole sklizena, jasné nebe zmizelo za nízkými mraky, tráva začala vadnout, uschlá hlína dostala červený nádech, kouř táhnoucí se podél holých úbočí hor kreslil strašidelné stíny, s podvečerem přicházel citelný chlad. Tak se zvolna blížil Tet a přinášel veselí a teplo domácích ohnišť. Všichni nechali práce na polích. Ramena si na několik dní odpočinula od těžkých břemen. Z ohnišť vonělo sosnové dřevo. Na travnatých vrcholcích hor nařikal hlas flétny. Všechny rodiny připravovaly novoroční koláče. Vždy několik jich zabíjelo společně vepřika. Ale ten rok chlapci a dívky nehráli obvyklé hry na prostranství na okraji vesnic. Báli se, že se zvuky flétny a radostné výkřiky ponесou až do roviny a Francouzi v táboře je uslyší. Šli se bavit do hor. Už několik let se nedalo opatřit nic nového, a přece byl Tet v partyzánské oblasti plný radosti. Každý dokázal sehnat nějaké drobnosti. Ženy červených Meo vytáhly vyšívané sukně, oblékly halenky a na hlavu uvázaly

pestrobarevné šátky. Ženy bílých Meo si zahalily hlavy do šátků pečlivě naskládaných nad skráněmi doběla vyholenými. Chlapci natáhli černé přiléhavé halenky, hlavy ovázali bílými šátky, opásali se modrými šerpami. Šli se po skupinách bavit do hor. Jen malé děti a staří zůstali doma.

A-Phuovi také chystali novoroční koláče. Byl to jejich první společný Tet. Byl tím veselejší, že My čekala dítě. Manželé se radovali, byli šťastni. Skupina chlapců a děvčat přišla ráno ze vsi na kopec k A-Phuovým slavit a pít. Miska s kořalkou šla z ruky do ruky, každý upil a podal ji dál kolem ohniště, z něhož se šířila vůně sosnového dřeva. Když byla prázdná, znovu nalili. Pili a zpívali:

... Nemám tě ráda, nechytinu tvůj míč...

Když mlha začala řídnout, táhli do hor. Odešli, ale dům byl ještě plný zpěvu, hlasu flétny, smíchu a pachu kořalky. My a A-Phuovi se motala hlava. A-Phu balil na cestu koláče do šátku. My seděla u ohniště. Tváře jí žhnuly, prohrabovala uhlíky a opékala si kousek koláče. V tom radostném okamžiku si vzpomněla na dny svého mládí. Na radostné dny doma, kdy poprvé pila kořalku, kdy také prohrabovala uhlíky, aby se ohřála, kdy jako mnoho

jiných dívek jejího věku hrála na flétnu, zpívala, smála se. Její rodina byla velice chudá, měla jen starou sukni a blůzku po matce, ale kolik z ní měla radosti! Avšak tyto šťastné dívčí dny trvaly krátce, jeden dva roky. Pak musela do Chong-Lauova domu. Hodně trpěla, už si nevzpomíná a ani nechce vzpomínat. Ale dosud nemůže zapomenout na čtverhrannou díru, pod níž sedávala ve tmě a hleděla vzhůru ven, a neviděla nic než matné světlo. My se pohroužila do vzpomínek...

Když A-Phu zabalil koláče, usedl před ohništěm a řekl:

„Pojďme.“

„Nepočkáme na A-Chaua?“

„A-Chau nepřijde.“

My si zase vzpomněla, jak A-Su vzal jutový provaz a přivázal ji na celou noc. Vzpomněla si na ženu, která v tom domě zemřela připoutaná ke sloupu. Jak si sama myslela, že už je také mrtva. Teď sedí tady, jakoby v jiném životě.

„Už kolik let jsem neházela míčem, nehrála na flétnu, všechno jsem zapomněla.“

„Teď už na tom přece nezáleží.“

„Ty nemáš stříbrný kruh, já nemám ani novou sukni, jen tuhle roztrhanou. A takhle máme jít?“

A-Phu se hlasitě rozesmál:

(156)

„Teď jsme se stali partyzánskou oblastí, máme svůj výbor, Tet bude veselejší než jindy. Už nejsou mládenci, kteří se krásně oblékají, chodí se prát a unášejí ženy. Tady je to docela jiné než v Hong-ngai.“

My byla dojatá, vyhrkly jí slzy. Plakala, ale v srdci byla šťastná, cítila radost jako ráno. Vztáhla ruku a vzala flétnu, kterou měl A-Phu na prsou pod halenou. Se slzami v očích ji přiložila k ústům a hrála milostnou píseň, kterou deset let nehrála, ale dosud si ji pamatovala:

Chci tě milovat.

Ty mě nemáš rád.

Nemohu se tě vzdát.

Musím umřít, nebo si tě vzít.

Jak to udělat, abych tě dostala?

Když ji A-Phu slyšel, rozveselil se, vytáhl khen a vstal. Khen se rozezněl, A-Phu hrál a tančil.

*... Čas uplynul, má milá,
umiš držet jehlu, šít.*

Mám tě rád, máš mě ráda.

Když řekneš ne, tak ne,

když řekneš ano, strávíme spolu noc.

Venku jiná skupina chlapců a dívek, která šla kolem, zakřičela dovnitř:

(157)

„A-Phuovi, pojdte se radovat do hor! To se budete bavit sami doma?“

Ať slyšeli nebo ne, A-Phu a My hráli dál. Když se jich venku nedočkali, šli dál a zvuk flétny je provázel.

Po chvílce A-Phu vyhlédl ven.

„Všichni už šli. Půjdeme také.“

My si dala na rameno uzlík s koláči a oba vykročili po cestě vzhůru. Stále veselá šla My vpředu a hrála na flétnu, A-Phu šel za ní a zpíval. Táhlá melodie se nesla po travnatých kopcích. Při pohledu dolů k úpatí bylo vidět třpytivý bílý potok.

Když došli na vrchol, usedli na balvan, aby si odpočinuli, než se pustí dál řídkým lesem. Najednou A-Phu vstal, zastínil si rukama oči, pozorně se zadíval k úpatí hory a pak řekl:

„Jsou to čubčí synové, ti Francouzi! Táhnou sem nahoru, aby nás na Tet okradli. Je jich spousta.“

Položil khen na balvan a pádil domů, odvázal koně partyzánské skupiny a přivedl ho k My:

„Jeď nahoru a řekni partyzánům, aby se vrátili.“

Pak přistoupil k trhlině ve skále, vytáhl pušku, kterou tam měl schovanou, a utíkal zkratkou do Phieng-sa. My hnala koně vzhůru.

Když přišla zpráva, že jde nepřítel, skupiny,

které v horách házely míč, hrály vlaštovky, honily káču a veselily se, hned se rozešly. Partyzáni se shromáždili a spěchali dolů. Děvčata šla k chýším, vzala koláče a nesla je dolů do vsi partyzánům.

Rota Francouzů a vojáků naverbovaných v okolí vlekla s sebou zástup lidí národnosti Thai, které přesídlila z jejich horských vesnic do blízkosti svého postavení a kteří nesli vadahla, koše a lana potřebná k odnesení uloupených potravin a věcí z meoské vesnice.

Když partyzánská skupina dorazila ke vsi, nepřítel už tam všude byl. Počkali tedy, až nastane noc, a pak se připlížili k místu, kde byli vojáci nejvíc soustředěni. Zahájili palbu a shazovali kamení. Byli mrtví a ranění. Během střetnutí partyzánů s nepřítelem roznášely ženy a dívky koláče a střelivo. Tak se stalo, že zatímco se partyzáni v boji stáhli z vrcholu kopce do lesa, několik žen bylo nepřáteli obklíčeno a zajato. Mezi nimi i My.

Nepřátelská vyčistovací akce v oblasti Phieng-sa trvala tři dny.

První den vyťahali ze všech domů majetek — od dřevěných nádob přes sukně až po kamené hmoždíře — a snesli vše na jedno místo. Staré lidi a děti, kteří zůstali ve vsi, sehnali do jednoho domu a uvěznil.

Druhý den pálili domky, pustili koně do zeleninových zahrad, zničili na polích pozdní kukuřici, sehnali buvoly, krávy, kozy a koně pasoucí se na travnatých kopcích a šli hledat a ničit vesnice v lesích.

Partyzáni odpověděli střelbou. Nepřítel se zastavil, les už nepročesával.

Třetí den odnesli kukuřici a rýži, odvedli několik desítek starých lidí, dětí, žen a dívek, odehnali několik set kusů dobytka a koní; na nosítkách snesli deset mrtvých a raněných dolů do údolí.

Z dřívějšího Phieng-sa zbyly jen hromady popelu, z nichž lidé, kteří se vrátili, vyhrabali tu a tam miskou nebo motyku. Nad vrcholky hor kroužili stále havrani a hledali mršiny.

Jednoho dne se několika ženám podařilo uprchnout, pomohli jim lidé z vesnic přestíle-
ných k vojenskému ležení.

My se vrátila ke staré chýšce. Našla jen popel. Vydala se za partyzánskou spojku do lesa. A-Phu bydlel v chýši partyzánského oddílu. Když uviděla muže, chytila ho pevně za ramena a rozplakala se, přestože se kolem shlukli lidé. Jedna z žen právě vypravovala:

„A-Cheova manželka a dítě zemřely v den, kdy se nepřítel vrátil. Byla to hrozná smrt. Ona už měla brzy родit a ještě nesla na zádech

tříleté dítě. Uprostřed svahu upadla, dostala bolesti a zemřela ona i dítě v ní. Maličký, jehož měla na zádech, zůstal sám a běhal sem a tam. Všiml si ho voják a začal ho tahat za ruku, za krk, bil ho, a když vyšli na kopec, udeřil ho pažbou. Děcko tam zůstalo ležet.“

A-Che se posadil, vytřeštil oči, zbledl a zůstal beze slova, bez dechu a bez slz. Ženy i muži plakali, někdo zaklel. My se strašně bála, její oči hleděly nepřítomně. A-Phu řekl:

„Šla jsi celou noc, jsi už unavená, neposlouchej ty hrozná věci!“

Pak ji odvedl do nové chýše, kterou postavil v hloubi lesa. My ulehla a hned usnula hlubokým spánkem. Když vstala, vyhlédla ven a viděla A-Phua, jak štípe rákos a splétá z něho přepážku. Zavolala:

„Kde to jsme?“

„To je naše chýše.“

A-Phu vzal hrst rákosu a přišel si sednout k ženě. My se rozhlédla kolem a pak zašeptala:

„Mám hrozný strach. Starosta Chong-Lau je v táboře v Ban-pe.“

A-Phu neřekl nic.

„Přišel a vyhrožoval zatčeným z Phieng-sa. Musíme odejít jinam. Slyšela jsem, že se chystá založit u francouzského tábora vesnici a v ní usadit lidi Meo. Pak prý pošle uvězněné ženy

domů, aby přivedly své muže a děti. Moc se bojím.“

Tu A-Phu vybuchl:

„To je zrádce a žádný Meo! Neboj se. Pomstíme se. My dva tím spíše, že je to právě starosta Chong-Lau. Nebo jsi už zapomněla?“

„Pořád se bojím. Jestli nás tentokrát chytí, tak...“

„Blázníš? Tady nejsme v Hong-ngai, tady jsme na partyzánském území. Já jsem velitel družstva partyzánů. Jak by nás mohl dostat, prosím tě!“

Pak už neposlouchal, co žena říká, hodnou chvíli vrčel jednu nadávku za druhou. Pak se zas obrátil k ženě:

„Ten se v týrání lidí ničím neliší od Francouzů. Vůbec není Meo, je ze stejného rodu jako nepřítel.“

A-Phu se zase dal do štípání rákosu. My se zotavila a znovu chodila na pole. Oživila a ničím se už neznepokojovala.

A-Phu šel na několik dní lovit divoké buvoly. Partyzáni se rozhodli udělat zásobu sušeného masa, neboť se připravovali na útok, aby osvobodili staré lidi a děti. A-Phuovo družstvo odešlo hluboko do lesa a hledalo buvoly již pět dní. My chodila na pole s pracovní skupinou.

Když se vrátila a byla sama v chýši, zas ji přepadaly starosti a strach. A tehdy dostala prudké bolesti v břiše. Nemohla jíst. Lehla si a zdálo se jí, že slyší dítě pohybovat se ve svém těle. Z brzkého příchodu dítěte měla radost, ale i starost. Starost, že v domku není co k jídlu; teď aby znovu začali orat a okopávat, aby měli co jíst, jako když sem přišli. Zase námaha a odříkání. Anebo zase odejít? Myšlenka „zase odejít“ se neustále vracela. Chvílemi ji My zaháněla, ale byla neodbytná. A znovu na ni přicházela hrůza, když si vzpomněla na smrt A-Cheovy ženy. Byla stále neklidnější a nerozhodnější.

Tu se A-Phu vrátil a přinesl kus divokého buvola. Shodil ho na palandu a zvolal:

„Máme zásobu, teď konečně půjdeme vysvobodit naše lidi!“

My mu chtěla všechno povědět, ale neřekla nic. Už neměla strach, jako když tu A-Phu nebyl. Jeho návrat ji uklidnil. A-Phu překotně vyprávěl, jak honili a stříleli divoké buvoly. Počkala, až skončí, pak teprve mu o všem pověděla.

A-Phu se zamračil: „Poprvé v životě máme bratry, nikdy je neopustíme. A-Cheu nám řekl, abychom tuhle cestu drželi pro naše vojáky, tak ji pro ně budeme držet. Postavíme si dům

a založíme pole na ještě odlehlejší místo. Nikam nepůjdeme.“

Jakmile uslyšela o A-Cheuovi, My oživila. Často si myslívala: „V životě na nás byli hodní jen rodiče, a ti umřeli. Ti ostatní jsou všichni zlí — ať je to Chong-Lau a jeho syn, Francouzi nebo jejich vojáci. Když jsme poznali A-Cheua, poznali jsme, že jsou i dobří lidé. A-Cheu, to je partyzánské území, veselý Tet. Až bude zase mír, budeme mít dům na travnaté hoře, jak o tom sníme od chvíle, co jsme přišli do Phieng-sa.“ V jejím srdci byl dlouho neklid a nejistota. Teď je najednou zaplašilo štěstí, pevná důvěra a naděje.

Od té chvíle už My nemluvila o odchodu. Mlčky opékala maso a poslouchala A-Phua:

„Francouzi tě věznili jediný měsíc, ale to stačilo, abys ztratila odvahu. Mne také věznili, ale má odvaha je tím větší. Když slyšíš A-Cheua, naučíš se je nenávidět. Od nynějška musíš chodit se mnou na partyzánské schůze, zbavíš se strachu, naučíš se nenávidět nepřítele.“

My se usmála:

„Vždyť já se nebojím. A zítra s tebou půjdu.“

(1953)